

Nr 116.

Av herr **Möller**, angående förhindrande av illojalt användande av partibeteckningar vid val till riksdagens andra kammare.

Klagomål över illojalt användande av partibeteckningar å valsedlar ha gång efter annan framkommit, ända sedan det proportionella valsättet infördes i vårt land. Frågan har också uppmärksamats vid de utredningar angående valsättets brister, som företagits vid olika tillfällen, och meningarna ha mer och mer samlats om den uppfattningen, att någonting måste åtgöras för att komma till rätta med missbruk, som å förevarande område kunna förekomma. Medan exempelvis ännu 1911 års proportionsvalssakkunniga i sitt år 1913 avgivna betänkande kunde finna, att missbruk icke förekommit i sådan utsträckning, att då tillräckliga skäl förelågo för en inskränkning i rätten att åsätta valsedlarna vilken partibeteckning som helst, var 1918 års riksdag på det klara med att rättelser i berörda missförhållanden vore av nöden. Det var särskilt 1917 års andrakammarval med de därvid talrikt förekommande 'stölder av partibeteckning', som aktualiserat frågan. På grund av riksdagens skrivelse nr 226 vid 1918 års riksdag togs frågan upp av 1919 års proportionsvalssakkunniga, vilka i sitt år 1921 avgivna betänkande ägnade spörsmålet en ingående uppmärksamhet. Förslag framlades därvid bland annat om officiella valförberedelser, vilka skulle vara ägnade att stävja missbruk av förevarande art.

Då nu den socialdemokratiska riksdagsgruppen motionsledes till förnyat övervägande framför frågan om åtgärder mot illojalt användande av partibeteckningar vid val, beror det närmast på erfarenheter från de senare tidernas val, särskilt andrakammarvalen 1928. Det socialdemokratiska partiet har ända sedan det proportionella valsättets införande så gott som undantagslöst i alla valkretsar använt partibeteckningen *arbetarpartiet*. Denna har så ingått i det allmänna medvetandet, att partibeteckningen gott kan sägas utgöra en av partiets andliga tillhörigheter i minst lika stor eller måhända i större utsträckning än detta kan sägas beträffande andra av de äldre partierna i fråga om av dem inarbetade beteckningar och benämningar. Det socialdemokratiska partiet har emellertid vid många tillfällen varit utsatt för den behandlingen, att ett annat parti utan vidare, utan överenskommelse eller medgivande annek-

terat det socialdemokratiska partiets härdvunna partibeteckning. Med nu gällande lagstiftning stå vi faktiskt värnlösa mot sådana tilltag. Erinringar, som någon gång framförts, att socialdemokratiska partiet för att undkomma "samröre" med åsyftade parti kan antaga en annan partibeteckning än sin härdvunna, kunna knappast grundas på billighet och rättvisa. Intet äldre parti lærer anse det skäligt att utan vidare lämna sin partibeteckning till förman för ett nyuppkommet, till på köpet mot detsamma fientligt parti. Ett nytt parti bör arbeta fram en för detta signifikativ partibeteckning och söka skapa samling kring denna. För övrigt är det icke alls säkert, att vårt parti, om det valde en ny partibeteckning, därmed skulle fredas mot ett illojalt användande av även en sådan partibeteckning.

Vi påkalla därför å den socialdemokratiska riksdagsgruppens vägnar en sådan ändring i vallagen, att ett parti erhåller legaliserat skydd mot annekterande från andra partiers sida av dess partibeteckning. Och vi önska, att denna ändring må genomföras *skyndsammast möjligt*, det vill säga vid 1930 års riksdag.

Måhända kan det anses påkallat, att vi i motionen något beröra sättet för genomförande av de begärda lagändringarna. Det synes oss då till en början uppenbart, att 1921 års sakkunnigas förslag undångjort en viktig del av det nödvändiga utredningsarbetet. Sålunda torde det få anses ådagalagt, att ett lagskydd mot "stöld av partibeteckningar" knappast kan genomföras utan *officiella valförberedelser* i form av registrerade vallistor. Även om en sådan anordning kan synas något betänkelig på grund av den därmed följande inskränkningen i den enskilde valmannens möjlighet att fritt rösta på vilka namn som helst, så torde den bli nödvändig, om man skall vinna det större målet att skydda de olika partierna mot illojalt användande av deras partibeteckningar. I verkligheten spelar — enligt vad erfarenheten utvisar — den enskilde valmannens frihet att stryka eller skriva till namn å valsedlarna icke någon som helst praktisk roll, sedan den absoluta rangordningen kommit att tillämpas vid sammanräkningsförfarandet. Enda resultatet av utö vandet av sagda "frihet" blir numera ökat besvär för röstsammanräknarna.

Sakkunnigförslaget av 1921 utgick vidare från den förutsättningen, att *valallianser* mellan olika partier eller grupper skulle möjliggöras. En sådan ordning torde böra hållas öppen även i den lagstiftning, som nu av oss påkallas.

En detalj i 1921 års förslag, som däremot knappast synes vara ägnad att vinna anslutning, är bestämmelsen om att förse de officiella vallistorerna med nummer i stället för partibeteckningar. En sådan anordning skiljer sig alltför mycket från den nuvarande för att kunna förordas. Må vara, att andra land, som tillämpa ett proportionellt valsätt, i allmänhet reda sig med allenast nummer å de olika vallistorerna — partibeteckningen har dock i vårt land inarbetats såsom oskiljaktigt sammanhängande med valsystemet. Ett avskaffande av partibeteckningarna torde därför för mången framträda såsom olämp-

ligt och ägnat att bereda en viss förvirring bland väljarna. En sådan åtgärd synes ej heller nödvändig. De farhågor för alltför hård åtstramning av partibanderna, som proportionsvalssakkunniga velat se i registrerade partibeteckningar, verka ej fullt grundade, ty varje partiledning har i själva valläget en stark regulator mot partityranni. Lämna partiledningen icke skäligen utrymme för meningsriktningar och intressen inom partiet, uteblir icke påföljden i form av minskad anslutning till valet eller fronderande särgrupper. Erfarenheten ger vid handen, att partiledningarna äro ganska känsliga för opinioner i denna riktning, och det måste ligga i deras intresse att i rimlig omfattning medgiva partibeteckningens användande av minoritetsbildningar inom partiet. Om tanken om valresultatet tvingar en partiledning till hänsyn i detta hänseende. Exempel härför föreligga icke minst från 1928 års andrakammarval.

1921 års sakkunnigförslag bör sålunda enligt vår uppfattning överarbetas i vissa hänseenden. Utan att göra anspråk på något definitivt ståndpunktstagande eller ett fullständigt genomträngande av alla enskildheter i problemet tillåta vi oss skissera följande lösning av spörsmålet.

1. Partibeteckningarna registreras inför offentlig central myndighet. Därvidlag kan man tänka sig antingen justitiedepartementet eller statistiska centralbyrån, vilken sistnämnda utger valstatistiken och som sådan torde ha den största erfarenheten om partibildningar och valsedeltypen i de olika kretsarna. Vid registreringen prövas, att ett parti ej erhåller registrering av en partibeteckning, som veterligen tidigare använts av annat parti och av detta alltjämt önskar bibehållas.

2. Registrerat parti meddelar länsstyrelserna, vilka valkretssammanslutningar eller fullmäktige, som i varje valkrets företräda partiet och å dess vägnar äga registrera vallistor under partiets beteckning ävensom lämna medgivande om inregistrering av andra vallistor under partiets beteckning, respektive träffa avtal om valallianser.

3. Så anmäld valkretsorganisation, respektive fullmäktige, registrerar hos vederbörande Konungens befallningshavande partiets vallista under den fastställda partibeteckningen. Utan dess medgivande kunna avvikande vallistor icke registreras.

4. Avtal om valallianser, vare sig det gäller kartell- eller fraktionsbeteckningar, registreras inför Konungens befallningshavande.

5. Vallistor, som avvika från de registrerade listorna, godtagas endast i den mån de innehålla namn från de registrerade listorna.

Efter dessa allmänna grunddrag synes oss en praktisk lösning av frågan kunna äga rum. Naturligtvis gör denna skissering av registreringsförfarandet icke anspråk på att anvisa den enda tänkbara lösningen. Vi utgå ifrån, att frågan göres till föremål för en omsorgsfull och allsidig utredning, så att bästa möjliga förslag må kunna föreläggas riksdagen till omprövning.

Jag tillåter mig alltså hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsam utredning och därpå grundat förslag till sådana ändringar i föreskrifterna om val till riksdagens andra kammare, att därigenom illojalt användande av partibeteckningar må förekommas.

Stockholm den 21 januari 1929.

Gustav Möller.
